

SAMEN TEGEN PESTEN

Rosanne Spruijt

Opinie: pest-definitie

Nieuwe definitie, nieuw begrip?

Er is een nieuwe definitie van pesten gepresenteerd op het recente 'World Antibullying Forum', een groot internationaal congres. Lang werd er gebruik gemaakt van de bekende definitie van pestonderzoeker Olweus (herhaaldelijke, voortdurende, blootstelling aan intentioneel negatief gedrag, waarbij sprake is van ongelijke machtsverhouding). Met de opkomst van cyberpesten bleek eigenlijk steeds meer dat deze oude definitie niet langer passend was. Want wie online gepest wordt, kan slachtoffer worden van miljoenen 'pesters'. Dat kan heel heftig zijn, ook al gebeurt zo iets maar één keer. Daarom werd er al eerder gepleit om in plaats van 'herhaaldelijk' en 'voortdurend' te spreken over 'schade'.

Daarnaast wordt steeds meer duidelijk dat pesten niet het probleem is van pesters en slachtoffers, maar eigenlijk van iedereen. Daarom is in de nieuwe definitie ook een stukje opgenomen over de omgeving:

Pesten is gedrag binnen een sociaal netwerk, dat slachtoffers schade toebrengt. Het kenmerkt zich door een machtsverschil, dat (on)mogelijk wordt gemaakt door normen en context binnen en buiten de school. Het duidt op het ontbreken van zorg voor slachtoffers en een effectieve aanpak van pesten.

Wanneer deze nieuwe definitie van pesten zijn weg naar scholen weet te vinden, kan het er leiden tot vernieuwd begrip: de hele klas, school, buurt en samenleving moet worden betrokken bij de aanpak van pesten, om schade te voorkomen.

Iedereen betrokken bij het aanpakken van pesten.

Telkens maar weer dezelfde grapjes te horen krijgen, kan ervoor zorgen dat je vervelend of zelfs onveilig voelt. In de Week tegen Pesten wordt aandacht besteed aan grapjes: Wanneer zijn ze nog leuk, en wanneer wordt het pesten?

Redactie

Joh, het was maar een grapje!

Waarom pesten géén grapje is (maar soms wel zo wordt gezien)

Wanneer is iets een grap of plagerijtje en wanneer is het pesten? Wat als een grap de eerste (tweede, derde) keer nog leuk is, maar daarna niet meer? Of wat als iedereen het leuk vindt, behalve diegene over wie de grap gaat? Het onderscheid tussen plagen en pesten is een kwestie van aanvoelen, en dat doet iedereen op zijn eigen manier.

Daaraan wordt dit jaar aandacht besteed tijdens de Week Tegen Pesten van 26 tot 30 september 2022, met als thema: 'Grapje! Moet toch kunnen?!' ①.

Organisator School en Veiligheid ② hoopt met dit thema het gesprek in scholen en klassen op gang te brengen. Want, zo schrijft de organisatie op haar website, of iets een grap is of een grens overgaat, moet je met elkaar bespreken, oefenen en leren. Leerkrachten bieden leerlingen een veilige oefenomgeving, waarin zij zich kunnen ontwikkelen in relatie tot anderen.

Leerlingen leren ook van jou, als leerkracht. Je bent een rolmodel. Daaraan wordt in de Week tegen Pesten ook aandacht besteed. Want een grapje is zo gemaakt, ook wanneer je voor de klas staat. Haal je zelf wel eens een geintje uit dat niet bij iedereen evengoed valt? Hoe kom je daarachter en wat doe je eraan?

Wat doe jij als iemand aan jou vertelt dat er wordt gepest in de klas, terwijl je zelf misschien niets hebt gezien. Neem je dat serieus, of wimpel je dat af met een 'hoort erbij' of 'het was vast een grapje'? Wat kun je doen als je iets hoort of ziet gebeuren dat 'op het randje' zit? Daarover gaat het in de Week tegen Pesten, van 26 tot en met 30 september 2022.

① Kijk voor inspiratie en lesmateriaal op www.weektegenpesten.com ② Zie voor actuele kennis en inzichten over school en veiligheid: www.schoolenveiligheid.nl

Samen tegen pesten

School en thuis op één lijn

Rosanne Spruijt

Bij het tegengaan van pesten gaat de samenwerking tussen thuis en school niet altijd goed. Dit kun je doen om met elkaar op één lijn te komen!

Pagina 2

Pesten in PO en VO

Zo wordt het aangepakt!

Gijs Huitsing

Antipestprogramma's bieden leerkrachten en scholen handvatten om pesten aan te pakken en te voorkomen. Welke zijn er en werken ze ook?

Pagina 2

Leren samenwerken

Tips uit onderzoek!

Martijn Willemse

Samenwerken met ouders spannend? Je bent niet de enige die er zo over denkt! Een onderzoeker deelt tips en helpt studenten op weg in het leerproces.

Pagina 3

Rosanne Spruijt

Dit gaat er mis bij samenwerken!

Hoe komen leerkrachten en ouders op één lijn bij de aanpak van pesten?

Pesten op school is voor betrokken kinderen, leerkrachten en ouders heel erg vervelend. Kinderen en ouders zijn vaak bang, boos of juist verdrietig en als leerkracht kun je soms het gevoel krijgen dat je jezelf moet verdedigen, omdat jij ervan de schuld krijgt.

Pesten oplossen is sowieso al ingewikkeld, maar er is meer... Het gebeurt vaak uit het zicht, en kinderen vertellen er ook niet altijd over. Daardoor kan het zijn dat alléén de leerkracht het weet, of alléén de ouders. Wanneer je erover contact zoekt met de ander, kan het zijn dat die op een andere manier reageert dan je had gehoopt. Misschien wordt er direct gezegd dat het geen pesten was, of moet er eerst worden rondgevraagd in de school voordat er actie wordt ondernomen.

Zelfs wanneer de informatie is gedeeld en alle betrokkenen het erover eens zijn dat er inderdaad wordt gepest en dat er iets aan gedaan moet worden, kan het samenwerken nog lastig zijn. Bijvoorbeeld omdat je niet op één lijn zit over de geschikte oplossing, of omdat je het niet eens bent met wat de ander vervolgens doet. En over of de aanpak heeft geholpen, kunnen betrokkenen óók van mening verschillen.

Er is dus werk aan de winkel! Want wanneer ouders en leerkrachten niet met elkaar overleggen en elkaar niet op de hoogte houden van wat ze doen, is het aanpakken van pesten moeilijker. Daarom is het belangrijk om elkaar regelmatig te spreken, en daarbij ook vooral goed naar elkaar te luisteren.

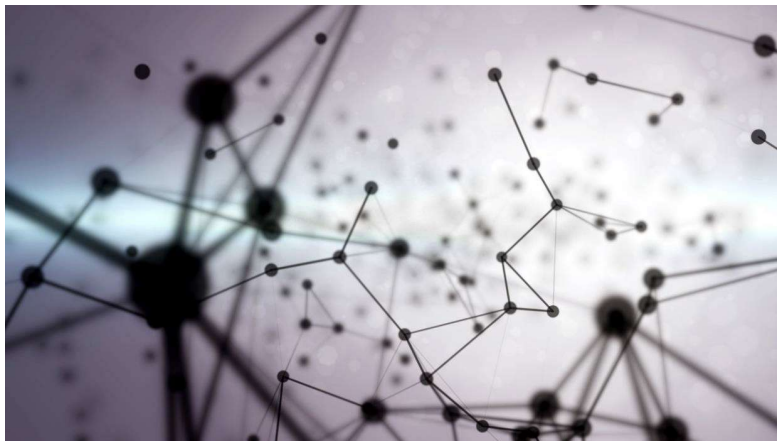
Bespreek bijvoorbeeld met elkaar:

- Wat weten jullie over deze situatie en hoe denken jullie erover?
- Wat zou kunnen helpen en welke rol is daarbij dan voor jezelf en de ander weggelegd?
- Wanneer en hoe houden jullie elkaar op de hoogte van de aanpak en de uitkomst?

Pesten aanpakken, dat doe je als ouders en leerkrachten samen.

Samenwerken voor een effectieve antipestaanpak.

De Rijksuniversiteit Groningen onderzoekt pesten vanuit een netwerkperspectief. Sociogrammen geven leerkrachten kennis over de sociale verhoudingen in de klas, die zij kunnen gebruiken in het voorkomen en aanpakken van pesten.

René Veenstra

Kennis over de klas

Informatie helpt leerkrachten bij antipestaanpak

Pesten gaat gepaard met een angstcultuur in de klas, waardoor het over tijd erger wordt. Snel en effectief ingrijpen is daarom belangrijk, maar hoe doe je dat?

Met mijn onderzoeksteam bestudeer ik het pesten vanuit een 'netwerkperspectief'. Met sociogrammen brengen we in kaart welke leerlingen het pesten aanjagen, welke leerlingen slachtoffer worden en misschien wel het belangrijkste: welke leerlingen een ander verdedigen. Zulke informatie is belangrijk voor leerkrachten, want alleen als je goed begrijpt wat eraan de hand is, kun je het pesten oplossen.

De norm in de klas moet zijn: het pesten is niet oké en moet stoppen. We weten uit onderzoek dat populaire leerlingen de norm zetten. Als de leerlingen die nadrukkelijk aanwezig zijn en waar anderen graag bij willen horen positieve leiders zijn, krijg je een fijne klas. Als de populaire leerlingen pesten krijg je een rotklas.

Om de sfeer in een klas met negatieve leiders om te buigen doen leerkrachten er goed aan gebruik te maken van een krachtig programma. En goed nieuws: steeds meer scholen en leerkrachten gebruiken zo'n programma!

Gijs Huising

Pesten in PO en VO

Zo wordt het aangepakt!

Antipestprogramma's bieden handvatten om pesten op school aan te pakken én te voorkomen. Veel scholen gebruiken een bewezen effectief programma voor sociale veiligheid, zoals KiVA, PRIMA, of Taakspel. Vaak wordt daarbij de hele schoolomgeving betrokken. Voor het VO zijn er op dit moment nog geen bewezen effectieve programma's beschikbaar. Het nieuw-ontwikkelde antipestprogramma GRIPP is het afgelopen schooljaar al wel uitgetest op verschillende Nederlandse middelbare scholen.

Ondanks dat antipestprogramma's werken, blijft een deel van de kinderen slachtoffer. Voor de kinderen die ook ná antipestinterventies nog gepest worden, is de situatie vaak extra vervelend. Voor hen blijkt een aanvullende aanpak nodig, maar het ontwikkelen, uittesten en verbeteren van antipestprogramma's is een langdurig proces. Het is daarom belangrijk dat leerkrachten ook zelf oog houden voor deze 'langdurige' slachtoffers. Ga er niet zonder meer vanuit dat de situatie is opgelost, maar vraag het na en blijf de situatie volgen.

Antipestprogramma's bieden handvatten om pesten aan te pakken en in de toekomst te voorkomen.

Dorien Petri

Competent aan de slag

Voor betere samenwerking

Dit werkt voor een goede band met ouders.

Vier leerkrachtcompetenties zijn helpend bij het opbouwen van een goede samenwerkingsrelatie met ouders, zo bleek uit literatuuronderzoek:

- Een uitnodigende houding
- Omgaan met diversiteit
- Ouders zien als gelijkwaardige partners
- Gericht zijn op empowerment

Die competenties zijn belangrijk, want samenwerking tussen ouders en leerkrachten gaat écht niet vanzelf. Dat bleek ook uit gesprekken die we voerden met ouders, leerkrachten en leerlingen op verschillende basisscholen in Noord-Nederland.

Er was bijvoorbeeld een ouder die zei: nu mijn kind zelfstandig naar school fietst, stap ik minder snel de school binnen. Of een leerkracht die aangaf vóór schooltijd eigenlijk te weinig tijd te hebben voor vragen van ouders. Er waren leerlingen die vertelden nooit met hun ouders over school te praten, en een leerkracht die het lastig vond dat er ouders waren die de rapporten van hun eigen kind nooit waren komen ophalen.

Maar er waren ook oplossingen: de directeur toegankelijk op het schoolplein, heen-en-weer schriftjes, telefoontjes, appjes en mailtjes voor laagdrempelige uitwisseling tussen ouders en leerkrachten. Leerkrachten die ouders de kans gaven mee te doen in de school op een manier die bij hún past. Situaties waarbij leerkrachten in samenspraak met ouders kinderen ondersteunen, en ouders tips geven zodat zij dat ook zelf beter kunnen doen.

De kern van deze inspirerende voorbeelden: luister naar elkaar, bedenk wat er beter kan, en ga samen aan de slag!

Redactie

Colofon

Deze uitgave is gemaakt vanuit het NRO-project 'Ouders en leerkrachten: partners in de aanpak van pesten', ter gelegenheid van de landelijke Week tegen Pesten, 26 tot 30 september 2022.

Meewerkers:

René Veenstra,
Gijs Huitsing
(Rijksuniversiteit Groningen)

Annelies Kassenberg,
Dorien Petri,
Rosanne Spruijt
(Hanzehogeschool Groningen)

Martijn Willemse
(Hogeschool Windesheim)

Samenwerken met ouders kun je al leren tijdens je studie, maar het echte werk begint natuurlijk in praktijk. Het belangrijkste: wederzijdse verwachtingen uitspreken én afstemmen.

Martijn Willemse

Leren samenwerken met ouders

Tips vanuit onderzoek naar leraren en lerarenopleidingen!

Je hebt gekozen voor een opleiding tot leraar basisonderwijs. Straks, als jij je diploma behaald hebt, mag je lekker voor de klas! Maar er wordt dan ook van je verwacht dat je contacten hebt met ouders: met hen samenwerkt. Misschien heb je daar nu al mee te maken. Hoe vind je dat? Leuk? Hoort erbij? Of juist spannend?

Als je het spannend vindt, dan ben je niet alleen. Wereldwijd blijken leraren die net afgestudeerd zijn, de samenwerking met ouders erg spannend te vinden. Dat komt voor een deel omdat er tijdens hun opleiding eigenlijk weinig aandacht aan is besteed. Dat is erg jammer, want uit onderzoek blijkt keer op keer dat een goede samenwerking bijdraagt aan het leren van leerlingen, hun sociaal-emotionele ontwikkeling en hun welbevinden ①.

Dat het spannend wordt gevonden, komt ook omdat ouders vaak worden weggezet als 'lastig' of 'vee-eisend'. Terwijl ouders, achter die eerste indruk, eigenlijk hetzelfde willen als jullie: jouw leerling, hun kind zo goed mogelijk *samen* ondersteunen in de ontwikkeling.

Het is dan ook belangrijk dat jij je als aanstaande leraar goed voorbereidt op jouw rol als samenwerkingspartner met ouders. Onderzoeker Joyce Epstein heeft daarover mooie ideeën: leuk om over te lezen ②. Ook kun je een kijkje nemen in de gereedschapskist voor betere samenwerking met ouders (samenwerken is breder dan 10-minuten gesprekjes of ouders inzetten als luizenmoeder!) ③. Maar, eh, je kunt ook eens beginnen door een gesprek met (jouw eigen) ouders te voeren over hoe ze samenwerking met school zien. Wat zij spannend of belangrijk vinden en wat zij verwachten van jou als (toekomstig) leraar. Je zult dan snel ontdekken: het zijn net mensen en dat samenwerken, dat valt reuze mee!

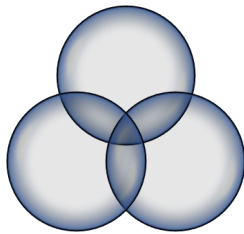
① Joep Bakker en collega's (2013). Leraren en ouderbetrokkenheid: Een reviewstudie naar de effectiviteit van ouderbetrokkenheid en de rol die leraren daarbij kunnen vervullen. ② Joyce Epstein (2001). School, Family and Community Partnerships. Preparing educators and improving schools. ③ Gereedschapskist voor beter samenwerken met ouders: hr.nl/gereedschapskist

Veilig, gezond en kansrijk opgroeien, daarvoor is een sterke sociale omgeving belangrijk.

Leefwerelden van kinderen verbinden

Zo werken we daaraan in onderwijs, onderzoek en praktijk

Kinderen hebben een sterke sociale omgeving nodig om veilig, gezond en kansrijk op te kunnen groeien. Als er wordt gepest in de klas is die veilige leefomgeving er niet. Kinderen voelen zich dan bedreigd, eenzaam en verdrietig, kunnen daardoor minder goed leren en lopen

daarnaast ook het risico op allerlei aanvullende problemen op de korte en lange termijn. Bovendien stopt het pesten niet als de school uit is, maar gaat soms gewoon door op straat, op de sportvereniging of online.

Om pesten effectief tegen te gaan, moet we dan ook veel breder kijken dan alleen naar de school en de leerkracht. Ouders, leerkrachten en andere professionals uit de verschillende leefwerelden van kinderen hebben allemaal informatie over hoe het met een kind gaat. Maar hun perspectief verschilt. Elkaars ervaringen en opvattingen serieus nemen is daarbij dus cruciaal. Als de verschillende volwassenen rond een kind hun perspectieven en kennis met elkaar delen kunnen zij tot een krachtiger aanpak van het pesten komen.

De kans dat het pesten stopt is het grootst als alle partijen dezelfde boodschap uitdragen: het pesten moet stoppen! In het maken van een effectief plan van aanpak hebben professionals en ouders elkaar dan ook nodig. Daarbij kunnen ze elkaars perspectief goed benutten, want professionals zien bijvoorbeeld vaak niet wat kinderen online doen, terwijl ouders vaak niet zien wat er op school gebeurt. Door samen te werken ontstaat een completer beeld van hoe het met een kind gaat, of hun aanpak heeft geholpen om het pesten te stoppen en of aanvullende acties nodig zijn.

In mijn werk als lector Jeugd & Leefomgeving aan de Hanzehogeschool in Groningen zet ik verbinding van kennis ook in bij het uitvoeren van onderzoek. Samen met professionals uit het werkveld, studenten (aankomende professionals), kinderen en ouders werken we aan verbetering van de praktijk. Iedereen brengt zijn eigen kennis in en samen weten we meer dan één. Ik ben ervan overtuigd dat het verbinden van onderzoekskennis en ervaringskennis van kinderen, ouders en leerkrachten leidt tot een betere aanpak.

“Samen met professionals, studenten, kinderen en ouders werken we aan verbetering van de praktijk!”

- Annelies Kassenberg

Laten we daarom werken aan een sterk netwerk rondom kinderen door het verbinden van de verschillende leefwerelden van kinderen, en dus ook de ouders te betrekken. Daarbij is trouwens niet alleen een rol weggelegd voor ouders wiens kind wordt gepest, of ouders wiens kind actief meedoet met het pesten. Ook de ouders van kinderen die op het eerste oog niets met het pesten te maken lijken te hebben, is van belang. Pesten gebeurt omdat de omgeving daarvoor de ruimte biedt, en die ruimte (weer) inperken, dat moeten alle partijen samen doen.